

НОВИ САД - На данашњи дан 1879. године рођен је српски математичар, астроном и геофизичар Милутин Миланковић, научник светског угледа, творац најсавршенијег календара, оснивач катедре небеске механике на Београдском универзитету, потпредседник Српске академије наука. Миланковић је уз Теслу и Пупина највеће име српске науке уопште. Грађевинску технику студирао је у Бечу, где је и докторирао. Био је професор теоријске физике, а бавио се и космичком физиком и геофизиком. У првом делу објављеном на француском језику "Математичка теорија термичких појава изазваних Сунчевом радијацијом" изложио је нову теорију распореда Сунчевих радијација на површини планета и тока климатских промена у геолошкој прошлости Земље. Његова реформа календара прихваћена је на Свеправославном конгресу црква у Цариграду 1923. Творац је и теорије о померању Земљиних полова. Дела: "Канон осунчања", "Небеска механика", "Основи небеске механике", "Секуларна померања Земљиних полова", "Историја астрономске науке", "Кроз васиону и векове", "Успомене, доживљаји, сазнања".

Данас је четвртак, 28. мај, 148. дан 2026. До краја године има 217 дана.

1660 - Рођен је Енглески краљ Џорџ II, први владар Енглеске, Шкотске и Ирске из Хановерске династије, немачког порекла. Током његове владавине од 1714. до смрти 1727. положај премијера искристалисао се као кључни у извршној власти.

1738 - Рођен је француски лекар Жозеф Ињас Гијотин, који је у Народној скупштини Француске у време Француске револуције предложио извршавање смртне казне новом методом - направом за одсецање глава. Она је названа "Гиљотина", према његовом презимену, убрзо пошто је њоме 25. априла 1792 у Паризу одсечена глава првој жртви, друмском разбојнику Жаку Пелетјеу. Гиљотина је у Италији била позната још у 13. веку под називом "Манаја", доцније у средњем веку и у Шкотској, где су је називали "Мејдн", у Енглеској, где је извршење казне тим начином било познато као "Џибет ло" и у Немачкој где су је називали "Диле", "Хобел" или "Долабра". У Француској су је, пре него што је јавно употребљена, у време док су њоме експериментисали на лешевима, испитујући "најбезболнији начин извршења смртне казне", како је тврдио др Гијотин, називали "Лузет" или "Пети Луизон". Лист "Журнал де револусион д Пари" јој је, само три дана после погубљења Пелетјеа, дао назив "Гијотин".

1759 - Рођен је енглески државник Вилијам Пит Млађи, који је 1783. постао најмлађи премијер у историји Велике Британије. У време док је био на положају шефа владе до 1801. и од 1804. до 1806. водио је експанзивну колонијалну политику, а у Индији је учврстио британску власт реформишући администрацију. Као заклето непријатељ Француске револуције, био је главни организатор европских коалиција против револуционарне и Наполеонове Француске.

1805 - Умро је италијански композитор Луиђи Родолфо Бокерини, виртуоз на виолончелу, који је утицао на развој гудачких квартета као музичке форме и први компоновао музику за гудачке квинтете као и гудачке квинтете и клавир. Створио је око 500 дела у стилу рококоа, укључујући симфоније, концерте за виолончело, камерну и црквену музику.

1812 - У Букурешту су Русија и Турска потписале уговор о миру, окончаваши шестогодишњи рат. Русија је добила Бесарабију и неке области на Кавказу, а Турци су задржали Влашку и Молдавију. Уговор је био неповољан за Србију, која је учествовала у рату на страни Русије, јер је морала да врати градове Турцима, којима је дато право да у њима држе војску. Турска је обавезана да амнестира учеснике Првог српског устанка и Србима да повластице, али су Турци искористили заузетост Русије у рату с француским царом Наполеоном I и 1813. сломили устанак и уништили Карађорђеву Србију.

1834 - Уведен је српски језик као службени у преписци с турским властима, која је до тада вођена искључиво на турском језику. Књаз Милош Обреновић вратио је тада једно писмо турског везира с поруком: "Ево вам шаљем писмо натраг и препоручујем да га отворите и на српски преведете, па да ми онда овамо пошаљете".

После тога преписка с турским властима обављана је на српском.

1843 - Умро је амерички филолог и лексикограф Ноа Вебстер, симбол лексикографске традиције у САД. Објавио је 1806. свој први речник енглеског језика "Compendious Dictionary of the English Language", а 1828. речник који и сада носи његово име. Изузетно обимни "потомци" Вебстерових речника сматрају се најбољим речницима савременог енглеског језика.

1849 - Умрла је енглеска књижевница ирског порекла Ана Бронте, најмлађа од трију сестара списатељица, аутор романа "Агнес Греј", "Станарка Вајлдфел Хола".

1864 - Аустријски надвојвода Фердинанд Максимилијан Јозеф Хабзбург стигао је у мексичку луку Вера Круз и убрзо је крунисан за цара Мексика. Његова владавина, коју је наметнуо француски цар Наполеон III, трајала је до 1867. кад су се француске плаћеничке трупе повукле из Мексика, попустивши под ударцима мексичких родољуба с Бенитом Хуаресом на челу, а самозвани цар заробљен је и стрељан.

1871 - Војска версајске владе угушила је Париску комуноу која је постојала 72 дана. У последњој "крвавој седмици" убијено је око 30.000 комунара. Париска комуна укинула је стајаћу војску, увела изборност свих представника у органима власти, просвети и судству, бесплатно школство, као и одвајање државе и просвете од цркве.

1884 - Рођен је чешки државник Едуард Бенеш, председник Чехословачке од 1936. до 1938. и од 1945. до 1948. Био је вођа Народне странке и најближи сарадник првог председника Чехословачке Томаша Масарика. Током Првог светског рата радио је на стварању слободне Чехословачке и Мале Антанте (савез с Југославијом и Румунијом). Од оснивања државе 1918. до 1936. био је шеф дипломатије, а после Минхенског

споразума 1938, којим је Запад предао Чехословачку на милост и немилост Немачкој, отишао је у избеглиштво у Лондон. После Другог светског рата био је поново шеф државе, али је дао оставку 1948. пошто су комунисти приграбили сву власт и исте године је умро.

1908 - Рођен је британски писац и новинар Јан Ланкастер Флеминг, творац Џејмса Бонда. Био је обавештајни официр британске ратне морнарице. После Другог светског рата повукао се на Јамајку, тада британску колонију, и тамо је педесетих почео да пише серију прича о Џејмсу Бонду, на основу којих је настао низ филмова. Лик Џејмса Бонда Флеминг је устројио, између осталог и по узору на Србина Душка Попова, рођеног у Тителу у Бачкој, који је био агент Краљевине Југославије и Британије (лажно и Немачке). Дела: "Казино ројал", "Дијаманти су вечни", "Из Русије с љубављу", "Само за твоје очи".

1928 - Студенти Београдског универзитета организовали су велике демонстрације против намере Народне скупштине да ратификује Нетунске конвенције закључене 1925. између Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и Италије. Приликом интервенције полиције повређено је двадесетак студената.

1934 - Канађанка Олива Дион родила је у Календеру у канадској држави Онтарио пет девојчица, названих "Дионове петорке", прве петорке у свету за које се зна да су преживеле.

1937 - Вођа Конзервативне странке Невил Чемберлен је после повлачења Стенлија Болдвина постао премијер Велике Британије. Упамћен је по Минхенском споразуму који је, у узалудном напору да избегне војни сукоб с Немачком, 1938. потписао с вођом Трећег рајха Хитлером, допустивши Немачкој да раскомада Чехословачку.

1937 - Умро је аустријски психијатар Алфред Адлер, један од пионира психоанализе, оснивач правца тзв. индивидуалне психологије, којом се одвојио од творца психоанализе Сигмунда Фројда. Сматрао је да је тежња ка моћи покретачка снага психичког живота сваког појединца, што може да изазове претерану тежњу ка афирмацији или унутрашњи отпор осећању мање вредности и тиме неуротична обољења. Дела: "Пракса и теорија индивидуалне психологије", "Познавање човека", "О нервозном карактеру".

1940 - Почела је масовна евакуација поражених савезничких снага из француске луке Денкерк у Другом светском рату. До ноћи 2. јуна, у операцији названој "Динамо", 850 бродова пребацило је у Велику Британију 224.585 британских и 112.546 француских и белгијских војника, који су се нашли у безизлазном положају после муњевитог продора немачких тенковских дивизија кроз Француску до Ламанша.

1940 - Белгијски краљ Леополд III потписао је у Другом светском рату капитулацију пред налетом немачких јединица. Влада Белгије није признала тај акт и повукла се у Француску.

1944 - Умро је Тихомир Ђорђевић, српски етнолог и фолклорист, професор Београдског универзитета, члан Српске краљевске академије. После завршене београдске Велике школе и доктората у Минхену 1902. радио је као гимназијски и универзитетски професор. Његово дело оставило је велики траг у српској култури, објавио је око 700 студија, путописа, бележака и коментара о српским народним обичајима. Основао је и уређивао стручне часописе: "Карацић", "Етнографски зборник Српске краљевске академије". Дела: "Из Србије кнеза Милоша", "Наш народни живот", "Природа у веровању и предању нашег народа", "Србија пре сто година", "Македонија", "О еснафима".

1961 - После 78 година на линији Париз-Истанбул, престао је да саобраћа воз "Оријент-експрес".

1971 - Совјетски Савез је лансирао космички брод у правцу Марса.

1972 - Умро је британски војвода од Виндзора, који је као краљ Едвард VIII ступио на престо Велике Британије 1936, али га се исте године под притиском владе и парламента, због женидбе с Американком Волис Симпсон, двапут разведеном, одрекао у корист млађег брата Џорџа VI. Потом је до смрти живео у иностранству под именом војвода од Виндзора.

1976 - Пуштена је у редован саобраћај железничка пруга Београд-Бар, чија је градња трајала с прекидима од 1952, чиме је остварена идеја зачета још у 19. веку.

1976 - Совјетски Савез и САД потписали су уговор о ограничењу подземних нуклеарних проба.

1984 - Ирански председник Али Хамнеи упозорио је арапске земље Персијског залива да остану по страни у рату Ирана и Ирака или ће "сносити последице".

1986 - Двојица совјетских космонаута изашла су из орбиталне станице "Саљут 7" и провела непуна четири часа у "космичкој шетњи".

1987 - Умро је српски геолог Коста Петковић, професор Универзитета у Београду, члан Српске академије наука и уметности, управник Геолошког завода и Геолошког института, уредник "Геолошких анала Балканског полуострва", "Зборника" и "Гласника Геолошког института САНУ". Објавио је више од 200 научних радова и израдио прву геолошку карту Југославије према интернационалној норми.

1995 - На филмском фестивалу у Кану филм "Подземље - била једном једна земља" српског режисера Емира Кустурице добио је "Златну палму", другу главну фестивалску награду у Кустуричиној каријери.

1995 - У земљотресу који је погодио руски град Нефтегорск на острву Сахалин погинуло је најмање 1.989 особа.

1997 - Русија и Украјина потписале су уговор којим је руској Црноморској флоти омогућено да 20 година користи поморску базу у луци Севастопољ на полуострву Крим.

1998 - Пакистан је званично постао нуклеарна сила, извршивши пет нуклеарних пробних експлозија.

2002 - Либијска влада понудила је да са укупно 2,7 милијарди долара обештети породице 270 жртава приликом експлозије авиона америчке компаније "Пан Ам" 1988. изнад места Локерби у Шкотској, за шта је оптужен званични Триполи, у замену за укидање санкција које су Либији наметнули САД и Уједињене нације.

2008 - У Непалу је укинута монархија пошто је конститутивна скупштина у Катмандуу изгласала успостављање републике. Династија која је том земљом владала 240 година уклоњена је пошто су древном хималајском монархијом овладали маоисти.

2009 - Преминуо је Ламброс Папантониу, грчки новинар, доајен дописничког кора у Вашингону и велики пријатељ српског народа. Више од тридесет година био је дипломатски дописник грчког дневника "Елефтерос Типос", Радија Тесалоники (Солун) и америчког недељника "Грчке вести". Упамћен је, као дугогодишњи извештач из Стејт департмента, по упорним и неретко "незгодним" питањима о америчкој политици према Србији и Балкану. Завршио је права на Универзитету у Солуну а магистрирао и докторирао на Универзитету Беркли у Калифорнији. Новинарством је почео да се бави 1975. после турске инвазије на Кипар и током дугогодишње каријере постао је према општем мишљењу један од водећих стручњака за америчку спољну политику према Грчкој, Кипру, Турској и Балкану.

2019 - Припадници специјалних формација полиције Приштине Росу, упали су на простор четири већински српске општине на северу Косова и Метохије. Током бруталне манифестације силе ухапшено је 28 особа, 19 полицајаца и девет цивила.

2019 - У Кавасакију, на јужном ободу Токија, Јапан, убијене су две ученице а 18 је повређено. Средовечни мушкарац изненада је ножевима напао девојчице које су стајале на станици у близини парка. Нападач Рјуичи Ивасаки потом је извршио самоубиство.

(Танјуг)